

การสร้างสมดุลระหว่างสังคมผู้สูงอายุกับสังคมการเกิดของประชากรในประเทศไทย

นันทนัช บุญวัฒน์ ที่ปรึกษา อาจารย์ดวงพร อุไรวรรณ

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

E- mail: nantanat@vru.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรครั้งสำคัญคือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนโครงสร้างประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องประชากรในประเทศจะมีอัตราการเกิดน้อยลงเป็นผลมาจากทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว, ด้านสุขภาพ, ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ดังนั้นทางภาครัฐจะต้องศึกษาการบริหารด้านโครงสร้างสร้างของประชากรจากประเทศต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญกับปัญหาเดียวกันและสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้เพื่อให้เกิดความสมดุลที่จะนำมาพัฒนาประเทศให้สามารถรองรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้มากขึ้นและหนึ่งในนั้นคือประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีการแก้ไขปัญหาไว้ 2 ประการคือ 1. การเพิ่มจำนวนประชากรโดยการสร้างแรงจูงใจในการอยากมีบุตรและ 2. การเพิ่มจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้านโยบายการนำเข้าแรงงานต่างชาติเป็นวิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ โดยการสร้างความสมดุลในเรื่องของสังคมผู้สูงอายุมีด้วยกัน 5 ประการได้แก่ 1. นโยบายขยายอายุเกษียณ 2. นโยบายสนับสนุนให้บริษัทจ้างงานผู้สูงอายุ 3. นโยบายเพิ่มทักษะและเสริมทักษะใหม่ให้แก่แรงงาน 4. นโยบายส่งเสริมให้ผู้หญิงทำงานมากขึ้น 5. นโยบายสร้างแรงจูงใจแก่แรงงาน ส่วนการสร้างสมดุลของสังคมการเกิดนั้นมีด้วยกัน 5 ประการได้แก่ 1. การเพิ่มวันลาคลอดของแม่แบบได้ค่าจ้าง 2. การมีนโยบายเพื่อให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในการดูแลลูก 3. เพิ่มการลาเพื่อดูแลบุตรให้เป็นสิทธิในการลาแบบหนึ่งนอกจากการลากิจ 4. การจัดบริการศูนย์ดูแลเด็กเล็กหรือการให้เงินชดเชยเพื่อการเลี้ยงดูบุตรสำหรับครอบครัวที่ไม่มีคนช่วยเพื่อเลี้ยงดูลูกที่บ้าน 5. จัดตั้งกองทุนครอบครัวเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว

คำสำคัญ: สังคมผู้สูงอายุ , สังคมการเกิด , การสร้างความสมดุล

Abstract

At present, Thai society is facing a significant change of population structure, which is to enter the elderly society with the growing age population structure. The population in the country will have less birth rate as a result of attitudes and values on family institutions, health, therefore, the Government will have to study the structure management of the

population from various countries that are dealing with the same problem and resolve the issue in order to have a balance to develop the country to accommodate more situations, and one of them is Japan, where there are two workarounds: 1. Increasing the population by creating motivation in craving for children and 2. Increasing the number of migrations to import foreign workers policy is a way to solve the problem. There are 5 ways to create a balance for the elderly society: 1. Retirement extension Policy 2. The policy encourages the company to employ the elderly. 3. Enhance skills and enhance skills 4. Policy to encourage women to work more 5. Incentive policy to Labor. There are 5 ways to create a social balance of birth: 1. To increase the maternity day of the template 2. A policy to allow the father to participate in child care 3. Add a leave to take care of your child as the right to leave one pattern in addition to the event. 4. A small children's care center or compensation for raising children for families with no person help to raise their children at home. 5. Set up a kitchen fund to help with the cost of the family.

Keywords: An aging society, the society, creating a balance.

บทนำ

สำหรับประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นที่เรียบร้อยแล้วและกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งคาดว่าจะเป็สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า โดยสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วดังกล่าวย่อมหมายถึงภาระของรัฐ ชุมชน และครอบครัว ในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพรวมถึงการดูแลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยที่เหมาะสมที่จะต้องสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องร่วมมือกันในการแก้ปัญหาเพื่อรองรับสถานการณ์ผู้สูงอายุตลอดจนทำความเข้าใจและส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งภาวะสังคมสูงอายุนั้นไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลหรือภายในครอบครัวเท่านั้นแต่ยังส่งผลกระทบต่อในวงกว้างไปจนถึงระดับประเทศและระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ ดังนั้น นับจากนี้ไปการปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อช่วยให้ประเทศไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจจะยาวควรรวมประเด็นผู้สูงอายุเข้าไปอยู่ภายใต้นโยบายเหล่านั้นด้วย (รติมา คชนันท์, 2561) การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและนัยสำคัญทางด้านนโยบายในประเทศไทยจำนวนประชากรลดลงประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคที่อัตราการเจริญเติบโตของประชากรชะลอตัว ขณะนี้จำนวนประชากรไทยจะยังคงเพิ่มขึ้นโดยผลจากการคาดประมาณพบว่าจะเพิ่มขึ้นไม่เกินห้าล้านคนและเป็นไปได้ว่าอาจจะเพิ่มเพียงราวหนึ่งล้านคนจากจำนวนประชากรที่มีทั้งหมดในปัจจุบัน การลดลงของประชากรของประเทศไทยน่าจะเกิดก่อนปีพ.ศ. 2563 สาเหตุมาจากภาวะเจริญพันธุ์ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าอัตราทดแทนตลอดช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา

มาซึ่งมีแนวโน้มว่าจะลดลงไปอีกภาวะเจริญพันธุ์ลดลงอย่างรวดเร็วเพียงแค่ช่วงเวลาประมาณ 20 ปีระหว่าง พ.ศ. 2513 - 2533 อัตราเจริญพันธุ์รวมลดลงจาก 5.5 เป็น 2.2 นับเป็นการลดลงอย่างรวดเร็วที่สุดในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงนี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สองในสามของประชากรไทยอาศัยอยู่ในชนบทและสองในสามของแรงงานหญิงอยู่ในภาคเกษตรกรรมซึ่งต่างไปจากสถานการณ์ในประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงในช่วงที่ภาวะเจริญพันธุ์ลดลงซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเหล่านี้แล้วผู้หญิงไทยมีระดับการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามากในขณะที่อัตราแรงงานของผู้หญิงอยู่ในระดับที่สูงการเกิดลดลงอัตราภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงส่งผลให้จำนวนเด็กเกิดใหม่ลดลงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) ประเทศไทย, 2554) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะพบว่าการสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก สะท้อนให้เห็นว่าโลกเราในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้นจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่น นโยบายการคุมกำเนิด การใส่ใจดูแลสุขภาพที่มากขึ้น ความเจริญก้าวหน้า ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการแพทย์ที่ทำให้คนอายุยืนขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ค่านิยม และทัศนคติ ภายใต้อิทธิพลของการแข่งขันที่ทำให้ผู้หญิงมีการแต่งงานช้าและปริมาณการแต่งงานลดลงส่งผลให้อัตราการเกิดของประชากรน้อยลงขณะที่อายุขัยเฉลี่ยของผู้สูงอายุกลับสูงขึ้น โดยในปัจจุบันรัฐบาลทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าว อีกทั้งยังสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งในหลาย ๆ ประเทศก็ได้มีการออกกฎหมายสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุเช่นเดียวกับประเทศไทยที่เมื่อต้น พ.ศ. 2560 รัฐบาลได้ออกกฎหมายสนับสนุนให้บริษัทที่จ้างผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเข้าทำงานและให้หน่วยงานเอกชนสามารถใช้สิทธิยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้ถึงร้อยละ 100 ของเงินที่จ่ายให้แก่ลูกจ้างสูงอายุ (ประชาชาติธุรกิจ, 2561) อีกทั้งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับสังคมผู้สูงอายุและสังคมเด็กเกิดน้อยเพื่อให้เกิดความสมดุลทางโครงสร้างประชากรในประเทศ

นิยามที่เกี่ยวข้องกับสังคมผู้สูงอายุ

สำหรับประเทศไทย "ผู้สูงอายุ" ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ส่วนคำว่า "สังคมผู้สูงอายุ" องค์การสหประชาชาติ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society หรือ Aging society) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) และระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super - aged society) โดยให้นิยามของระดับต่างๆ ซึ่งทั้งประเทศไทยและรวมทั้งประเทศต่างๆ ทั่วโลกใช้ความหมายเดียวกันในนิยามของทุกระดับของสังคมผู้สูงอายุ ดังนี้

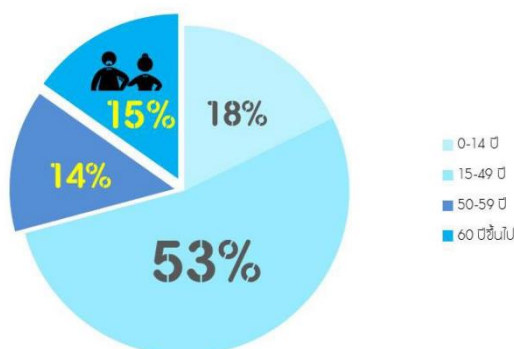
1. **ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society)** หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
2. **ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society)** หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์
3. **ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society)** หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557)

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามว่า "ผู้สูงอายุ" คือ ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปโดยเป็นการนิยามนับตั้งแต่อายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลกยังไม่มี การให้นิยามผู้สูงอายุ โดยมีเหตุผลว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีการนิยามผู้สูงอายุต่างกัน ทั้งนิยาม ตามอายุเกิด ตามสังคม วัฒนธรรม และสภาพร่างกาย เช่น ในประเทศที่เจริญแล้วมักจัดผู้สูงอายุ นับจากอายุ 65 ปีขึ้นไปหรือบางประเทศอาจนิยามผู้สูงอายุตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกาย โดยผู้สูงอายุอยู่ในช่วง 45 - 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 - 75 ปี (ชมพูนุท พรหมศักดิ์, 2556)

สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรครั้งสำคัญ คือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลง เนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้น ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัย (มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10) ตั้งแต่ปี 2548 คาดว่าปี 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20) และเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับเต็มที่ในปี 2574 (มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28) จากข้อมูลประชากรตามทะเบียนราษฎรประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 9,802,080 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

สัดส่วนของประชากร ปี 2559

ประชากร **9.8 ล้านคน** ในประเทศไทยคือผู้สูงอายุ

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

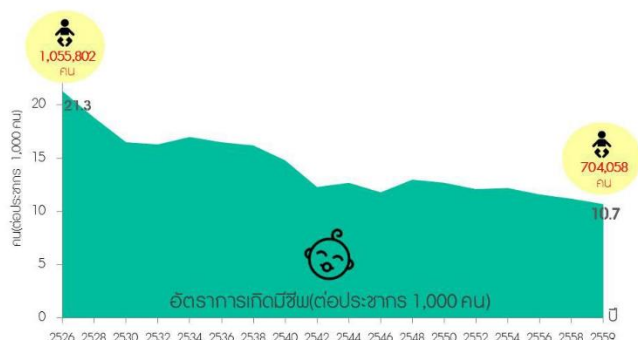
ถึงแม้เราจะใช้สัดส่วนจำนวนประชากรสูงอายุเป็นตัวชี้วัดแต่ไม่ได้ความว่าการเข้าสู่สังคมสูงวัยจะมีแต่เรื่องผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียว เพราะการเข้าสู่สังคมสูงวัยมีผลมาจาก 2 ปัจจัย คือ

อัตราการเกิดลดลงด้วยสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบันส่งผลให้อัตราการเกิดของประเทศไทยลดลงอย่างมาก จากปี 2526 มีทารกเกิดใหม่จำนวน 1,055,802 คน หรือ 21.3 คน ต่อประชากร 1,000 คน ขณะที่ปัจจุบันลดลงเหลือ 704,508 คน หรือ 10.7 คน ต่อประชากร 1,000 คน

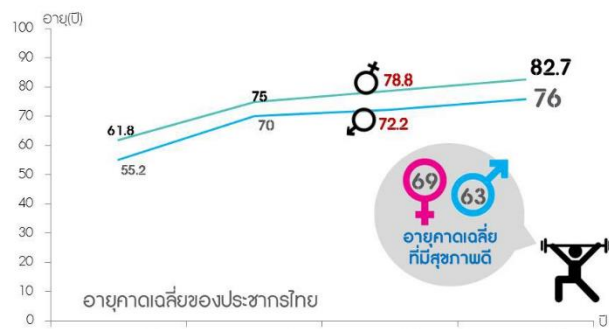
เมื่อประชากรเกิดใหม่ลดลง ย่อมส่งผลถึงจำนวนวัยแรงงานในอนาคต สิ่งที่จะเกิดตามมาคือ การขาดแคลนแรงงานรวมถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศที่อาจต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื่องจากโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป

เมื่ออัตราการเกิดลดลง

ที่มา: <https://th.wikipedia.org>

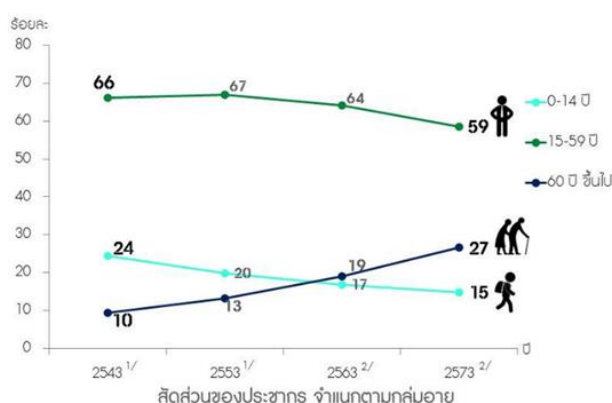
แต่คนมีชีวิตยืนยาวขึ้น

ที่มา: 1/ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรกับผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม โดย วรเวศม์ สุวรรณระดา
2/ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

เมื่อทารกเกิดใหม่ลดลงแต่คนที่อยู่ปัจจุบันกลับมีอายุยืนยาวขึ้นจึงส่งผลให้สัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด ในปี 2563 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงวัยมากกว่าวัยแรงงาน และในปี 2573 ประเทศไทยจะมีผู้สูงวัยถึงร้อยละ 27 หรือ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด

สถานการณ์เช่นนี้จึงเกิดขึ้น...

ที่มา: 1/ สำนักประชากรและทะเบียน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2543 และ 2553

2/ การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุในสังคมไทยนั้นได้มีสาเหตุหลักอันเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุและส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศในอนาคตหากไม่มีนโยบายหรือแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมรองรับ ประเด็นที่เด่นชัด คือ จำนวนประชากรวัยแรงงานที่ลดลงจะมีผลต่อผลผลิตรวมของประเทศ ในขณะที่การจัดสรรทรัพยากรเพื่อผู้สูงอายุของประเทศเพิ่มขึ้น ผลกระทบต่อการจัดการด้านสังคม คือ การพึ่งพิงสมาชิกในครอบครัวที่สูงขึ้นอันเนื่องมาจากภาวะถดถอยทางกายภาพของผู้สูงอายุซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว (อัญพร ไม่ทราบนามสกุล, 2560)

สภาพปัญหาจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย

ปัญหาของสังคมสูงวัยมีตั้งแต่รายได้ภาษีที่รัฐสามารถจัดเก็บจะลดลง การขาดแคลนแรงงาน การขาดแคลนบุคลากรในหลายสาขาอาชีพ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและการสาธารณสุขเพิ่มขึ้น การขาดแคลนบุคลากรด้านสาธารณสุข ไปจนถึงจำนวนนักเรียนไม่พอกับจำนวนโรงเรียนที่มีอยู่ เพราะอัตราการเกิดลดลงปัญหาเกี่ยวกับลูกหลานแรงงานต่างด้าวซึ่งจะกลายเป็นประชากรของเราในอนาคต ถ้าเราดูแลจัดการไม่ดีปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่รองรับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การขาดแคลนสินค้าและบริการที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย การเดินทางสาธารณะจะเพิ่มขึ้นทั้งทางรางและทางอากาศ

ผลกระทบจากการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในระดับมหภาค ได้แก่ ผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวประชากร การออม การลงทุน งบประมาณของรัฐบาลและการคลัง ผลผลิตภาพแรงงานและการจ้างงาน และในระดับจุลภาค ได้แก่ ผลต่อตลาดผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและด้านสุขภาพ การเตรียมพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องเริ่มตั้งแต่บัดนี้ เพราะมาตรการเกือบทุกอย่างล้วนต้องใช้เวลาในการดำเนินการในการที่ประชากรวัยทำงานจะลดลงตั้งแต่ปี 2561 จะส่งผลให้ผลผลิตรวมของประเทศลดลง หากจะรักษาปริมาณผลผลิตไว้ให้ได้ต้องเพิ่มผลิตภาพของแรงงานให้สูงขึ้นเพิ่มปัจจัยการผลิตอื่นใช้เทคโนโลยีมากขึ้น นำเข้าแรงงานฝีมือจากต่างประเทศหรือขยายเกณฑ์การเกษียณอายุเป็น 65 ปี หรือ 70 ปี การที่มีแรงงานใหม่เข้าสู่ตลาดแรงงานน้อยลง ขณะที่แรงงานต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากขึ้น จะส่งผลกระทบต่อการออมทั้งในระดับครัวเรือนและระดับประเทศ ผู้เกษียณอายุเองไม่มีรายได้ต้องนำเงินออมออกมาใช้ อีกประการหนึ่ง พ่อแม่รุ่นใหม่นิยมมีลูกน้อยลงหรือไม่มีเลยจึงไม่เห็นความจำเป็นต้องออมมาก ส่วนความต้องการลงทุนของประชาชนจะลดลงไปพร้อมกับการออมด้วย ผลกระทบด้านแรงงานเกิดจากสมรรถนะทางกายภาพที่ลดลงเมื่ออายุมากขึ้นทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ผลิตภาพแรงงานสามารถเพิ่มให้สูงขึ้นได้โดยการพัฒนาคุณภาพแรงงานทั้งโดยตรงผ่านการศึกษา การฝึกอบรม การสร้างแรงจูงใจ และโดยผ่านการบริหารจัดการที่ดี รวมทั้งการปรับปรุงประสิทธิภาพและความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การขยายเวลาการเกษียณอายุออกไปก็ช่วยบรรเทาผลกระทบได้ (ไพโรจน์ วงศ์วุฒิวัฒน์, 2552)

สถานการณ์ผู้สูงอายุในต่างประเทศ

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตามนิยามของสหประชาชาติ จากตารางแสดงเปรียบเทียบการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประเทศญี่ปุ่นจะเป็นประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่เร็วกว่าประเทศอื่นๆตามมด้วยประเทศอิตาลี เยอรมันและสวีเดน

	When proportion of 65+ years old reaches			Years taken	
	7%	14%	20%	7% -> 14%	14% -> 20%
Korea	2000	2018	2026	18	8
U.S.	1942	2013	2028	71	15
Germany	1932	1972	2012	40	40
Japan	1970	1994	2006	24	12
U.K.	1929	1976	2021	47	45
France	1864	1979	2020	115	41
Italy	1927	1988	2007	61	19
Sweden	1887	1972	2012	85	40

International comparison of the years taken to move into the aged society

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศต่าง ๆ

ที่มา: โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2557

พ.ศ 2542

พ.ศ 2559

ประเทศ	จำนวนประชากรทั้งหมด (พันคน)	ร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป	จำนวนประชากรทั้งหมด (พันคน)	ร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป
สิงคโปร์	3,823	10.5	5,697	18.7
ไทย	61,974	9.6	68,147	16.5
เวียดนาม	79,400	8.6	94,444	10.7
อินโดนีเซีย	208,644	7.2	260,581	8.5
เมียนมา	47,107	7.1	54,363	9.2
มาเลเซีย	22,899	6.1	30,752	9.5
ลาว	5,256	5.4	6,918	6.1

ฟิลิปปินส์	76,285	5.0	102,250	7.4
กัมพูชา	11,928	4.9	15,827	6.9
บรูไน	324	4.0	429	8.1

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรรวมและสัดส่วนประชากรสูงอายุของประเทศสมาชิกอาเซียนในปี พ.ศ. 2542 และ ปี พ.ศ. 2559

ที่มา: รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ 2559, โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561

ปัจจุบันจะพบว่านานาประเทศทั่วโลกต่างกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและมีแนวโน้มจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในอีกไม่ช้านับว่าเป็นความท้าทายที่แทบทุกประเทศทั่วโลกต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งนี้ประเทศพัฒนาแล้วจะมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าประเทศกำลังพัฒนาโดยประเทศในแถบยุโรปส่วนใหญ่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตามมาด้วยหลายประเทศในเอเชีย ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ รวมถึงประเทศไทย โดยที่ประเทศสิงคโปร์มีสัดส่วนของผู้สูงอายุใกล้เคียงกับประเทศไทยและแม้ว่าประเทศสิงคโปร์จะเตรียมแผนรับมือกับความท้าทายดังกล่าวตั้งแต่เนิ่น ๆ แต่ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาการมีบุตรน้อยลงและผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังมากขึ้น ส่วนประเทศเกาหลีใต้ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แล้วแต่ยังไม่มีแผนรองรับที่เป็นรูปธรรมและผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีฐานะยากจน ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นได้เข้าสู่สังคมสูงอายุนานและขณะนี้มีการวัยตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปถึงประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมดกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุเต็มทีและเป็นที่รู้กันทั่วโลกว่าประเทศญี่ปุ่นมีประชากรสูงอายุเป็นสัดส่วนสูงโดยในบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้วประเทศญี่ปุ่นแซงหน้าไปมาก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (ม.ป.ป.), 2561) นอกจากนั้น ประเทศญี่ปุ่นยังมีระบบบำนาญแห่งชาติเป็นระบบ ขั้นพื้นฐานครอบคลุมประชาชนช่วงวัยทำงานทุกคน รวมถึงมีมาตรการกระตุ้นการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยออกกฎหมายห้ามกำหนดข้อจำกัดทางอายุเป็นเงื่อนไขในการจ้างงานพร้อมนำระบบการจ้างงานต่อเนื่องหลังเกษียณมาใช้ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ โดยองค์กรระหว่างประเทศอย่างเช่นกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) มองว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศต้นแบบที่ดีสำหรับประเทศในเอเชียที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ของญี่ปุ่นในการปรับตัวและรับมือกับความท้าทายในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ(พูนสิทธิ์ ว่องธวัชชัย , 2561) ขณะที่ในภูมิภาคอาเซียนซึ่งมีสมาชิก 10 ประเทศ ทุกประเทศล้วนมีแนวโน้มของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เช่นกัน โดยในพ.ศ. 2559 (ตารางที่ 1) พบว่ามีประเทศสมาชิก 3 ประเทศได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ (ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 18.7) ประเทศไทย (ร้อยละ 16.5) และประเทศเวียดนาม (ร้อยละ 10.7) สำหรับประเทศที่กำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอีก 2-3 ปีข้างหน้า ได้แก่

ประเทศมาเลเซีย (ร้อยละ 9.5) ประเทศเมียนมา (ร้อยละ 9.2) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561) อย่างไรก็ตาม จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรดังกล่าว ส่งผลให้ผู้สูงอายุระดับโลกในภูมิภาคต่าง ๆ รวมไปถึงจนถึงนักธุรกิจและนักลงทุนในภาคธุรกิจต่างให้ความสนใจและได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ทิศทางแนวโน้มสถานการณ์ด้านประชากรเพื่อนำไปสู่การวางแผนกำหนดแนวทางเพื่อลดผลกระทบตลอดจนกำหนดกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่จะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของประชากรได้เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

จากสถิติข้างต้นจะพบว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่เร็วกว่าประเทศอื่นๆ ตามมาด้วยประเทศอิตาลี ประเทศเยอรมันและประเทศสวีเดนก็พบว่าหลายประเทศได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสิงคโปร์ ประเทศไทย และประเทศเวียดนาม สะท้อนให้เห็นว่านับจากนี้ไปสังคมผู้สูงอายุจะกลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทั่วโลกต้องเผชิญไม่เพียงแต่เฉพาะในประเทศญี่ปุ่นที่กำลังเผชิญปัญหาดังกล่าวอย่างหนักในขณะนี้ ทั้งนี้องค์การอนามัยโลก (WHO) กำลังพยายามสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและกระตุ้นเตือนให้ทั่วโลกรับมือด้วยการเผยแพร่ข้อเท็จจริงโดยสังเขปไว้ 10 ประการคือ

1. ปัจจุบันจำนวนประชากรผู้สูงอายุของโลกสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยจำนวนประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป คาดว่าจะเพิ่มขึ้นจาก 900 ล้านคน ในปี 2015 เป็น 2000 ล้านคน ในปี 2050 จากร้อยละ 12 เป็นร้อยละ 22 ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด

2. มีหลักฐานยืนยันน้อยมากว่าผู้สูงอายุในปัจจุบันนี้มีสุขภาพดีกว่าคนรุ่นพ่อแม่ และสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุในประเทศที่มีรายได้สูงที่ต้องการความช่วยเหลือในการทำกิจวัตรหลักประจำวันลดลงเพียงเล็กน้อยในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา

3. ความเสื่อมโทรมทางสุขภาพที่ปรากฏมากที่สุดสำหรับผู้สูงอายุนั้นไม่ใช่โรคติดต่อ โดยผู้สูงอายุในประเทศที่มีรายได้ปานกลางและต่ำ มีแนวโน้มว่าจะประสบภาวะด้านโรคภัยไข้เจ็บมากกว่าประเทศร่ำรวย โรคที่เป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต ได้แก่ โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคเรื้อรังเกี่ยวกับ ปอด และโรคที่เป็นสาเหตุทำให้สมรรถภาพร่างกายเสื่อมลงคือ ปวดหลังปวดคอ ซึมเศร้า เบาหวาน สมอเสื่อม ข้อเสื่อม

4. ในเรื่องของสุขภาพไม่มีผู้สูงวัยที่เป็นตามแบบฉบับ โดยที่ความชราจะมีความสัมพันธ์กับอายุของคน ๆ นั้นก็จริงแต่ก็เป็นเพียงเล็กน้อยคนสูงอายุวัยแปดสิบปีบางคนยังคงมีลักษณะทางกายภาพและจิตใจใกล้เคียงกับคนวัยยี่สิบหลาย ๆ คน ในขณะที่บางคนก็อาจมีสุขภาพที่เสื่อมถอยตั้งแต่อายุยังน้อย

5. สุขภาพดีในผู้สูงอายุไม่ได้เกิดจากการสูมแม้ว่าตัวแปรด้านสุขภาพของผู้สูงอายุมักมาจากกรรมพันธุ์ แต่ในกรณีส่วนใหญ่มักเกิดจากการสภาวะแวดล้อมทางร่างกายและจิตใจตลอดจนพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

6. การเหยียดอายุในปัจจุบันกล่าวได้ว่าแผ่ขยายมากกว่าการเหยียดทางเพศและผิว ไม่ว่าจะเป็นการเลือกปฏิบัติ การมีอคติเหล่านี้ส่งผลกระทบในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่อาจจะเสื่อมถอยลง

7. ในการดำเนินงานเกี่ยวกับสาธารณสุขที่ครอบคลุมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดพื้นฐานในการยกระดับเรื่องสังคมสูงอายุ

8. ระบบสุขภาพจำเป็นต้องทำให้สอดคล้องกับความต้องการของประชากรสูงอายุโดยมีการดูแลแบบที่มีผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางและบูรณาการตลอดจนการคงไว้ซึ่งศักยภาพและความสามารถของผู้สูงอายุซึ่งปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าระบบสุขภาพทั่วโลกยังคงไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ

9. ในศตวรรษ 21 ทุกประเทศต้องมีระบบบูรณาการในการดูแลรักษาพยาบาลระยะยาว

10. การเข้าสู่สังคมสูงวัยด้วยสุขภาพที่ดีเป็นเรื่องของทุกระดับทุกภาคส่วนของภาครัฐบาลยกตัวอย่างเช่นการมีนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริมสภาพแวดล้อมด้านการจ้างงานให้มีความหลากหลายด้านอายุ การเข้าถึงที่อยู่อาศัยและระบบคมนาคมที่ปลอดภัยตลอดจนการป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุน่าจน ทั้งนี้จำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องของประเด็นและแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมากขึ้นเพื่อการไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (โฆษิต ทิพย์เทียมพงษ์, 2560)

จากแนวทางที่องค์การอนามัยโลกได้ให้ไว้ นับว่าเป็นแนวทางที่สำคัญที่ทางภาครัฐจะต้องตระหนักยอมรับ และพยายามปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นอยู่เสมอเพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเรื่องของเศรษฐกิจนั้นสำคัญมากถ้าผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้มากเท่าไรจะทำให้สามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินและยังสามารถลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อีกด้วย

แนวทางการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในต่างประเทศ

จากการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทยพบว่านโยบายต่าง ๆ ที่ต่างประเทศนิยมนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางเตรียมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุและอาจจะเป็นประโยชน์ต่อไทยสามารถสรุปดังนี้

1. การขยายอายุเกษียณ เป็นนโยบายที่สามารถทำได้ในระยะสั้นแต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถาวร โดยพบว่าสามารถเลื่อนผลกระทบต่อการชะลอตัว ของเศรษฐกิจไทยออกไปได้ประมาณ 10 ปี ทั้งนี้ หลายประเทศใช้นโยบายนี้เพื่อเพิ่มจำนวนคนวัยทำงาน ซึ่งช่วยบรรเทาผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ โดยประเทศสิงคโปร์เพิ่มอายุเกษียณจาก 65 เป็น 67 ปี และประเทศเกาหลีใต้จะขยายอายุเกษียณจาก 55 เป็น 60 ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นจะให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้จนถึงอายุ 65 ปีจากเดิมเพียง 62 ปี ภายใน พ.ศ. 2568

2. การสนับสนุนให้บริษัทจ้างงานผู้สูงอายุ เป็นนโยบายที่สร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งสำหรับประเทศสิงคโปร์รัฐบาลได้ให้เงินสนับสนุนแก่บริษัทที่จ้างผู้สูงอายุให้ทำงานต่อพร้อมกับเงื่อนไขที่ว่า ลูกจ้างต้องเข้าร่วมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเท่านั้น อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวยังคงไม่ครอบคลุมสำหรับกลุ่มที่ประกอบอาชีพอิสระ นอกจากนี้ ทางกรยังให้สนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมในที่ทำงานให้เอื้อต่อผู้สูงอายุด้วย เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นที่สนับสนุนให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุโดยจัดตั้งองค์กร " Silver Human Resource Center" เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทำงานช่วงเวลาสั้นลงหรือทำงานที่เบาและง่าย สำหรับประเทศไทยภาครัฐได้จัดตั้งศูนย์บริการจัดหางานผู้สูงอายุ (Smart Job Center) เพื่อส่งเสริมให้มีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้นในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลได้ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลให้แก่บริษัทที่จ้างผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งต้องมีรายได้ไม่เกิน 15,000 บาท อย่างไรก็ตามแรงงานสูงอายุกลุ่มนี้มีเพียง 3 แสนคน หรือร้อยละ 2.9 ของผู้สูงอายุทั้งประเทศนโยบายนี้จึงเป็นเพียงแค่การช่วยเหลือแรงงานเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยโดยไม่ได้สนับสนุนให้มีการนำทักษะและประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างที่หลายประเทศทำ

3.การเพิ่มทักษะและจัดหางานให้เหมาะสมกับแรงงานขึ้นอีกนโยบายที่จะช่วยเพิ่มความสามารถในการหารายได้และยกระดับผลิตภาพของแรงงานในระยะยาวซึ่งสามารถทำได้ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบตลอดช่วงอายุ ซึ่งโดยมากมักได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น “Senior Work Program” ในประเทศญี่ปุ่น และ “Skill Future Program” ในประเทศสิงคโปร์ ที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์พัฒนาทักษะเพิ่มเติม ควบคู่กับการจัดหาทุนที่เหมาะสมให้แก่แรงงานสำหรับประเทศไทยขณะนี้ภาครัฐมีโครงการฝึกอบรมแรงงานสูงอายุเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นและมีการคุ้มครองทางสังคมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้

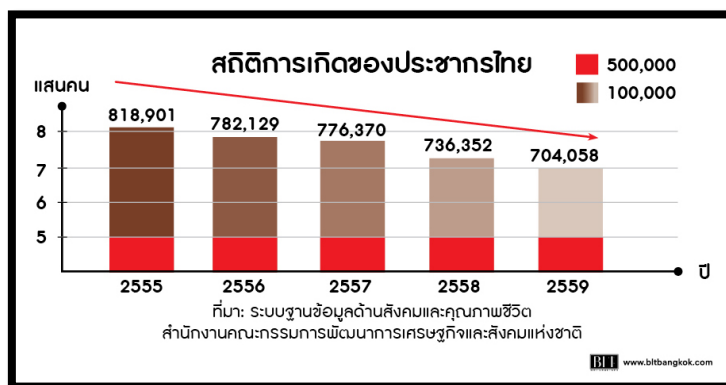
4. การยกระดับคุณภาพชีวิต นับว่าเป็นอีกหนึ่งความจำเป็นที่จะต้องวางแผนตั้งแต่เนิ่น ๆ โดยที่ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการวางระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายรรวมถึงการจัดสรรรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุลโดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้หลังวัยเกษียณผ่านการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพนอกจากนี้เอกชนก็มีส่วนช่วยพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ เช่น ประเทศเกาหลีใต้และประเทศญี่ปุ่นที่คิดค้นหุ่นยนต์สำหรับคนสูงอายุรวมทั้งการการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ สำหรับประเทศไทยยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ค่อนข้างจำกัดส่วนใหญ่จะเป็นโรงพยาบาลหรือศูนย์บริการทางการแพทย์ที่อยู่ไกลจากบ้านทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากมีความยากลำบากในการเข้าถึงสวัสดิการจากส่วนกลาง

5. การมีส่วนร่วมและประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน นับว่าเป็นอีกแนวทางที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้จะเห็นได้ชัดจากประเทศสิงคโปร์ที่มีแผนนโยบายแห่งชาติเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ โดยเริ่มวางแผนเตรียมตัวมานานกว่า 50 ปี และมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนนโยบายที่มี

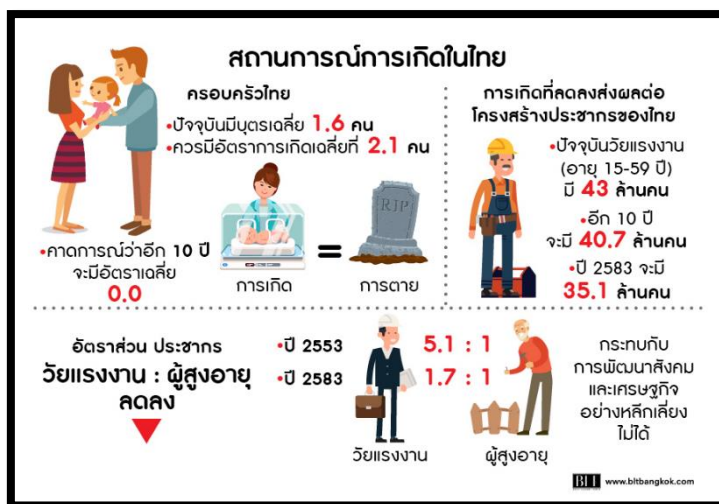
ทิศทางสอดคล้องกันระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งเป็นนโยบายที่สำคัญอย่างมากที่ประเทศไทยต้องพัฒนาต่อไป ทั้งระบบบำนาญและต้องยืดหยุ่นและสอดคล้องกับแนวโน้มนโยบายด้านแรงงานซึ่งจะมีผลต่อเนื่องไปยังภาระการคลังในการดูแลสวัสดิการและรักษาพยาบาลอีกด้วย (กิตติพงศ์ สนธิสัมพันธ์, 2560)

สถานการณ์สังคมการเกิดในประเทศไทย

สังคมไทยมีการเปลี่ยนผ่านทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2482 - 2488) ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ “การเปลี่ยนผ่านทางประชากร” โดยเริ่มจากการลดลงอัตราตายอันเป็นผลจากการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขบวกกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจสังคม และความร่วมมือกับต่างประเทศในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทำให้อัตราตายลดลงอย่างรวดเร็ว และ “อายุคาดเฉลี่ย” ของคนไทยเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราเกิดยังคงสูงอยู่ทำให้อัตราเพิ่มประชากรไทยสูงมากและจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดแรงกดดันอันนำไปสู่นโยบายการวางแผนขนาดครอบครัวในระดับชาติที่มีประสิทธิผล จนครอบครัวมีขนาดเล็กลงในเวลาอันสั้นแต่ในปัจจุบันภาวะเจริญพันธุ์โดยรวมของคนไทยได้ลดลงมาจนถึงจุดที่ต่ำกว่าระดับทดแทนแล้ว กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้โครงสร้างอายุของประชากรเปลี่ยนไป จากที่เคยเป็นประชากรเยาว์วัยเมื่อ 40-50 ปีที่ผ่านมา กลายเป็นประชากรสูงวัยในปัจจุบัน อันเป็นจุดเปลี่ยนทางประชากรครั้งสำคัญอีกจุดหนึ่งในสังคมไทย คือ การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นขนานไปกับกระแสการย้ายถิ่นที่เข้มข้นและซับซ้อน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2561)

จากภาพการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อโครงสร้างประชากร คือ ประชากรในวัยแรงงานอายุ 15-59 ปีจะลดลงจาก 43 ล้านคนในปัจจุบัน เป็น 40.7 ล้านคนในอีก 10 ปี และ 35.1 ล้านคนในปี 2583 ส่งผลให้อัตราส่วนประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ลดลงจาก 5.1:1 ในปี 2553 เหลือเพียง 1.7:1 เมื่อถึงปี 2583 อันจะกระทบกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

ข้อมูลจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เผยถึงปัจจัยที่ทำให้การเกิดใหม่ลดลงมาจาก

1. ปัจจัยด้านทัศนคติและรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มการครองโสดนานขึ้น และมีบุตรช้าลง เพราะให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อ การทำงาน รวมถึงการซื้อรถและบ้านเป็นอันดับต้นๆ อีกทั้งทำให้ไม่มีอิสระ

2. ปัจจัยด้านสุขภาพ จากการสำรวจมารดาและทารกแรกเกิดทั่วประเทศ พ.ศ. 2551-2552 พบว่าคู่สมรสมีบุตรยากสูงถึงร้อยละ 11 แม้ว่าเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์จะก้าวหน้า แต่มีค่าใช้จ่ายสูง และไม่สามารถเบิกจ่ายได้จากระบบประกันสุขภาพ

3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จากรายงานบัญชีกระแสการโอนประชากรชาติของประเทศไทย พ.ศ. 2554 พบว่าค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 20 ปี เป็นเงินประมาณ 1 ล้านบาท และมากกว่าร้อยละ 15 ของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนไทยที่มีเดือนละ 25,194 บาท โดยไม่ได้รวมส่วนที่รัฐอุดหนุนหรือสนับสนุนผ่านมาตรการต่างๆ

4. ด้านสังคม ผู้หญิงไทยจบการศึกษาสูงขึ้น ทำงานนอกบ้านมากขึ้น ทำให้การแต่งงานและมีบุตรช้าลง โดยจากรายงานประชากรไทย พ.ศ. 2558 ชี้ให้เห็นว่าสัดส่วนของครอบครัวเดี่ยวที่ไม่มีบุตรเพิ่มขึ้น 3 เท่า ในช่วงปี 2530-2556 อีกทั้งการสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ. 2552 พบว่าผู้หญิงที่สมรสแล้วต้องสละเวลาในชีวิตประจำวันของตนเองมากกว่าผู้ชายที่สมรสแล้วถึง 2 เท่า เพื่อดูแลสมาชิกในครอบครัวและจัดการงานบ้าน (BLT Bangkok, 2561)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากรแล้วกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งคือ ค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัวและการแต่งงานเริ่มเปลี่ยนไป สิ่งนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อสถาบันครอบครัว ทำให้มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง

ทั้งในด้านรูปแบบและเวลาในการเริ่มต้นสร้างครอบครัว การดำรงและการสืบทอดครอบครัว รวมถึงการปรับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและการเปลี่ยนแปลงครอบครัว เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อกันและกัน ตัวอย่างเช่น การวางแผนครอบครัวเพื่อจำกัดภาวะเจริญพันธุ์ หรือการชะลอการแต่งงาน อาจเป็นพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อการเพิ่มสูงขึ้นของจำนวนประชากรและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแต่ในขณะเดียวกันการมีครอบครัวขนาดเล็กอันเนื่องมาจากการวางแผนครอบครัว และการชะลอการแต่งงานนั้นส่งผลต่อรูปแบบ บทบาท และการทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ด้วยเหตุนี้การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและครอบครัวจึงไม่อาจแยกจากกันได้

จากการที่ภาวะเจริญพันธุ์ลดลงอย่างต่อเนื่อง ประชากรมีชีวิตยืนยาวขึ้นทำให้โครงสร้างประชากรมีสัดส่วนและจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในขณะที่วัยทำงานและวัยเด็กลดลงรูปแบบโครงสร้างอายุในประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ทำให้ประเทศต้องเผชิญกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การขาดแคลนแรงงาน สวัสดิการประกันสังคมและสุขภาพ ทำให้มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จากประสบการณ์ในต่างประเทศพบว่า ส่วนใหญ่ถึงแม้มีนโยบายให้ประชากรมีลูกมากขึ้น แต่ยากที่จะทำให้ภาวะเจริญพันธุ์เพิ่มขึ้นได้สำหรับประเทศไทยยังไม่มีนโยบายเพิ่มจำนวนการเกิดมีเพียงมุ่งให้เกิดของเด็กทุกคนต้องเป็นการเกิดที่ต้องการและปลอดภัยเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและเน้นไปที่การเพิ่มคุณภาพของประชากร

สถาบันวิจัยประชากรและสังคมให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางประชากรและครอบครัวมาโดยตลอดและกำหนดให้การวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางประชากรและครอบครัวต่อสังคมไทย เป็นกลุ่มงานวิจัยหลักกลุ่มหนึ่งของสถาบันฯ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การผลิตองค์ความรู้ด้านประชากร ครอบครัว และสังคม ที่อยู่บนฐานของการวิจัย เพื่อถ่ายทอดไปสู่สาธารณะและผู้กำหนดนโยบายให้เกิดความเข้าใจและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ประเด็นงานวิจัยในขอบข่ายความสนใจของกลุ่มงานวิจัยนี้ มี 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางประชากร และส่วนที่เป็นประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางครอบครัว (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2561)

สถานการณ์สังคมการเกิดในต่างประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นเรื่องของสังคมการเกิดและสังคมผู้สูงอายุในต่างประเทศจะสังเกตเห็นได้ว่าประเทศพัฒนาแล้วจะมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าประเทศกำลังพัฒนาโดยประเทศในแถบยุโรปส่วนใหญ่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุประเทศญี่ปุ่นมีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ประชากรในประเทศนั้นลดลงมีหลายปัจจัยที่ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นเกิดความรู้สึกตระหนักต่อสถานการณ์ทางประชากรของประเทศ โดยเฉพาะการที่ประชากรลดลงข้อมูลที่จะนำเสนอจึงเป็นการชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ทางประชากรที่ส่งผลต่อการลดลงของประชากรที่รวมถึงสถานการณ์ที่เด็กเกิดน้อยลง ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นตลอดจนการลดลงของคนวัยแรงงานที่มีแนวโน้มว่าจะลดลงอย่างมากในอนาคต

แนวทางการรับมือกับสังคมการเกิดในต่างประเทศ

การกำหนดนโยบายของประเทศญี่ปุ่นตามโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไปประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ประสบปัญหาภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าระดับทดแทนมาเป็นระยะเวลาหลายปีและคนญี่ปุ่นรับรู้ถึงภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำมากนี้เช่นกัน นอกจากนี้ผลของภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วนี้จึงทำให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (super - aged society) ตามนิยามที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้ คือ ประเทศใดที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในประเทศนั้นให้ถือว่าประเทศนั้นได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ด้วยความกังวลต่อปัญหาโครงสร้างประชากรที่ภาวะเจริญพันธุ์ลดลงเป็นระยะเวลานานและแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ประเทศญี่ปุ่นกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาสังคมสูงวัยทำให้บุคลากรในประเทศที่อยู่วัยทำงานมีจำนวนลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศในอนาคตอันใกล้ ด้านนายชินโสะ อาเบะ นายกรัฐมนตรีของประเทศญี่ปุ่นเสนอให้มีการรับแรงงานจากต่างประเทศเข้ามาอุดช่องว่างแรงงานในประเทศ และเตรียมเสนอให้บริษัทในประเทศอนุญาตให้พนักงานทำงานได้จนถึงอายุ 70 ปี เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานเรื้อรังซึ่งบั่นทอนการเติบโตทางเศรษฐกิจ “เราต้องเร่งดำเนินการนโยบายสำคัญที่ไม่ผูกติดกับกรอบความคิดเดิม ๆ” อาเบะกล่าวถึงแผนปฏิรูปการจ้างงานเมื่อไม่นานนี้ โดยแผนดังกล่าวจะถูกส่งต่อให้คณะรัฐมนตรีญี่ปุ่นอนุมัติภายในเดือนนี้ นอกจากนี้ รัฐบาลจะแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานด้วยการให้แรงงานสามารถทำงานพิเศษและประกอบอาชีพที่ 2 ได้ง่ายขึ้น โดยจะมีการยื่นแก้ไขกฎหมายแรงงานต่อรัฐสภาภายในปีหน้า อีกกลยุทธ์หนึ่งของรัฐบาลญี่ปุ่นคือ จะยกเลิกคำสั่งแบนธุรกิจแชร์รถ เพื่อรับประกันการเข้าถึงทางเลือกการขนส่งสำหรับประชาชนในพื้นที่ห่างไกล เช่นเดียวกับลดภาระของคนขับรถในภาคอุตสาหกรรมที่กำลังขาดแคลนคน ขณะเดียวกันดูเหมือนว่าระบบเงินบำนาญของญี่ปุ่นจะไม่มากพอที่จะทำให้ความเป็นอยู่ของคนวัยเกษียณมั่นคงในระยะยาวได้ ท่ามกลางสังคมที่มีผู้สูงอายุมากขึ้นสภาซึ่งดูแลระบบบำนาญของญี่ปุ่นจึงเรียกร้องให้ประชาชนวางแผนการเงินสำหรับชีวิตหลังเกษียณอย่างรอบคอบ

โทโมมิ อิเนตะ' สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมของญี่ปุ่น กล่าวว่า การหดตัวลงและการสูงอายุขึ้นของประชากรเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ใหญ่ที่สุดที่ประเทศกำลังเผชิญหน้า ในฐานะประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ 3 ของโลกในงานสัมมนาด้านการลงทุนของเครดิตสวิสที่ฮ่องกงเมื่อวันพุธที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา อิเนตะ กล่าวว่า ผลจากสถิติแสดงให้เห็นว่าจำนวนประชากรในวัยทำงานของญี่ปุ่นจะลดลงราวร้อยละ 1.1 ภายใน 50 ปี ข้างหน้า แรงงานต่างชาติเท่ากับทางออกรัฐบาลของนายอาเบะ ซึ่งบริหารประเทศมากกว่า 6 ปี มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาประชากรสูงวัยด้วยมาตรการหลายอย่าง อาทิ มาตรการปลดภาษีและแรงจูงใจอื่น ๆ เพื่อเพิ่มการพัฒนางานวิจัย และการลงทุนด้านการเงินทั้งยังมีความพยายามในการสร้างโอกาสให้กับแรงงานเพศหญิงและผู้สูงอายุ แม้จะมีมาตรการในการกระตุ้นต่าง ๆ การขาดแคลนแรงงานก็ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในญี่ปุ่น อิเนตะ กล่าวว่า ทางออกที่ได้ผลมากที่สุด

ขณะนี้คือการเปิดรับแรงงานต่างชาติผ่านกฎหมายใหม่ที่มีการประกาศใช้เป็นที่เรียบร้อยแล้วในปีที่ผ่านมา ซึ่งตัวเลขแรงงานต่างชาติอาจสูงถึง 350,000 คน ภายในระยะเวลา 5 ปี ข้างหน้า แต่แท้จริงแล้วมีชาวต่างชาติเข้ามาในญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากมาเป็นเวลานานแล้ว แต่เข้ามารูปแบบของนักเรียน เข้ามาฝึกงานหรือคนที่เข้ามาในประเทศแบบปราศจากวีซ่าที่เหมาะสม ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์แต่กฎหมายใหม่ที่ออกมาจะเข้ามาจัดการปัญหาดังกล่าวพร้อมกระตุ้นเศรษฐกิจไปในเวลาเดียวกัน (Voice online, 2562)

จากแนวทางการรับมือกับสังคมการเกิดในต่างประเทศนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศที่นำมาเป็นตัวอย่างคือประเทศญี่ปุ่นเพราะประเทศนี้มีจำนวนประชากรที่สูงอายุเติบโตมากที่สุดและมีจำนวนการเกิดของประชากรน้อยซึ่งประเทศนี้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างดีเยี่ยมทำให้ประชากรในประเทศถึงแม้จะสูงอายุแต่เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพสามารถทำงานได้แม้ว่าจะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายหรือข้อกฎหมายในการพัฒนาประเทศ

บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยเกิดปัญหาสังคมผู้สูงอายุและสังคมการเกิดของประชากรในประเทศนั้นลดลงส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานจากข้อมูลข้างต้นนั้นสังคมผู้สูงอายุและสังคมการเกิดมีความขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัดดังนั้นทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นทางภาครัฐหรือภาคเอกชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความสมดุลระหว่างสังคมผู้สูงอายุและสังคมการเกิดไปพร้อม ๆ กันโดยที่จะเน้นประชากรเป็นหลักในการสร้างความสมดุลนั้นจะต้องแก้ไขปัญหาทั้งเรื่องของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและอัตราการเกิดของประชากรลดลงเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งประเทศ ได้แก่ การกำหนดนโยบายและแผนที่จะพัฒนาคุณภาพของประชากรทั้งประเทศไม่ว่าจะเป็นประชากรผู้สูงอายุ ประชากรวัยทำงาน ประชากรวัยเด็กให้ดีขึ้น ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอนโยบายในการสร้างความสมดุลให้กับสังคมผู้สูงอายุและสังคมการเกิดที่ประสบความสำเร็จในหลากหลายประเทศไว้ดังต่อไปนี้

1. นโยบายขยายอายุเกษียณ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้และได้ใช้ประสบการณ์และศักยภาพอย่างเต็มที่ รวมถึงเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานด้วยเพื่อให้แรงงานที่มีอายุมากให้สามารถพึ่งตนเองได้หลายประเทศใช้นโยบายนี้เพื่อเพิ่มจำนวนวัยทำงานซึ่งช่วยบรรเทาผลกระทบต่อการชะลอตัวของเศรษฐกิจของไทยออกไปประมาณ 10 ปี และสามารถทำได้ในระยะสั้น

2. นโยบายสนับสนุนให้บริษัทจ้างงานผู้สูงอายุและจัดหางานให้เหมาะสมกับแรงงาน ช่วยสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุทางภาครัฐควรออกแบบสภาพแวดล้อมการทำงานเพื่อเอื้อให้แรงงานสูงอายุและแรงงานหญิงได้มีโอกาสในการทำงานมากขึ้น

3. นโยบายเพิ่มทักษะและเสริมทักษะใหม่ให้แก่แรงงาน ภาครัฐออกแบบนโยบายส่งเสริมทักษะทั้งในรูปแบบการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานและรูปแบบการเรียนรู้ที่เจาะจงทักษะเฉพาะด้านเพื่อให้เหมาะสมกับความ

ต้องการของตลาดแรงงานในสาขาต่างๆโดยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาทักษะเพิ่มเติมควบคู่กับการจัดหางานที่เหมาะสมให้แก่แรงงาน

4. นโยบายส่งเสริมให้ผู้หญิงทำงานมากขึ้น เพื่อรองรับภาวะตลาดแรงงานที่มีแนวโน้มลดลงและลดช่องว่างระหว่างแรงงานชายและแรงงานหญิง เช่น การเติบโตในอาชีพการงานหรืออัตราค่าจ้างที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและลดรายจ่ายแก่ประชาชน

5. นโยบายสร้างแรงจูงใจแก่แรงงาน ระบบประกันสังคมและสวัสดิการบำเหน็จบำนาญที่ดียังมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าทำงานจะช่วยสร้างความมั่นคงทางรายได้ของประชากรผู้สูงวัย การกำหนดรูปแบบของกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

นอกจากนโยบายต่าง ๆ แล้วการยกระดับคุณภาพการศึกษา การสร้างระบบการคมนาคมในเมืองให้มีประสิทธิภาพ การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมความปลอดภัยของสังคม นโยบายเพื่อการสร้างครอบครัวที่มีคุณภาพและเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรในประเทศควรมุ่งเน้นไปที่นโยบายของครอบครัวเพื่อการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูบุตรของครอบครัว ทั้งในรูปแบบแรงจูงใจด้านภาษีหรือนโยบายทางการเงินอื่น ๆ หรือการจัดสวัสดิการเพื่อให้ครอบครัวตัดสินใจจะมีบุตรได้มากขึ้นการส่งเสริมการมีบุตรมีทั้งหมด 5 ประการ ประการแรก คือ ควรพิจารณาความเป็นไปได้ในการเพิ่มวันลาคลอดของแม่แบบได้ค่าจ้าง ประการที่สอง คือ การมีนโยบายเพื่อให้พ่อมีส่วนร่วมในการดูแลลูกเป็นการส่งเสริมบทบาทของพ่อและสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว และเป็นการเสริมสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศในสังคม ประการที่สาม คือ เพิ่มการลาเพื่อดูแลบุตรให้เป็นสิทธิในการลาแบบหนึ่ง นอกจากการลากิจ เช่น การลาอาจใช้ในกรณีลูกเจ็บป่วย หรือต้องไปร่วมกิจกรรมโรงเรียน เป็นต้น ประการที่สี่ คือ การจัดบริการศูนย์ดูแลเด็กเล็กหรือการให้เงินชดเชยเพื่อการเลี้ยงดูบุตรสำหรับครอบครัวที่ไม่มีคนช่วยเพื่อเลี้ยงดูลูกที่บ้าน เช่น ปู่ย่า ตายาย จะเป็นมาตรการที่สำคัญที่ช่วยเหลือพ่อแม่ได้ โดยศูนย์ดูแลเด็กเล็กนอกจากความสะอาดและความปลอดภัย ควรต้องมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กด้วย ในกรณีต้องไปใช้บริการของเอกชนรัฐควรมีมาตรฐานทางการเงินเพื่อชดเชยมาตรการนี้จะช่วยลดภาระทางการเงินของครอบครัวได้และช่วยให้ผู้หญิงสามารถกลับมาทำงานได้เต็มที่มากขึ้น ประการที่สุดท้าย คือ จัดตั้งกองทุนครอบครัว เพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว กองทุนนี้ควรมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระในการดูแลสมาชิกในครอบครัว จากการจัดสวัสดิการทั้งห้าประการนี้อาจเป็นแนวทางในการช่วยส่งเสริมการมีบุตรของภาครัฐเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรในประเทศให้มีคุณภาพที่ดีอีกด้วย

อ้างอิง

กิตติพงศ์ สนธิสัมพันธ์. (2560). **รับมือสังคมผู้สูงอายุ: ตัวอย่างจากต่างประเทศ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: <https://themomentum.co/happy-life-aging-society/>

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. (2554).

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงประชากรในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: <https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/demographic%20thai.pdf>

โฆษิต ทิพย์เทียมพงษ์. (2560). **ญี่ปุ่นรับมืออย่างไรกับ “สังคมคนแก่”?**. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: <https://mgronline.com/japan/detail/9600000095683>

ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). **การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: http://library.senate.go.th/document/Ext6078/6078440_0002.PDF

ธัญพร ไม่ทราบนามสกุล. (2560). **เกิดน้อย แต่อยู่นาน เหตุแห่ง “สังคมสูงวัย”**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: <https://blog.goodfactory.co/%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A2->

ประชาชาติธุรกิจ. (2561). **วาระแห่งชาติรับมือ "สังคมผู้สูงอายุ" ส่งเสริมการออม...เพิ่มผลิตภาพแรงงาน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1376552357

พูนสิทธิ์ ว่องธวัชชัย. (2561). **เหลียวหลังสังคมผู้สูงอายุญี่ปุ่น แลหน้าโอกาสธุรกิจไทย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/642590>

ไพโรจน์ วงศ์วุฒิวัฒน์. (2552). **เราจะเตรียมรับมือกันอย่างไร?...สังคมผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_575355

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2557). **นิยาม: สังคมผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2562, จากเว็บไซต์: <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html>

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (ม.ป.ป.) **สังคมผู้สูงอายุ: นัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ.**

สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 62, จากเว็บไซต์:

<http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sedLom12/05-01.html>

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2559.** สืบค้นเมื่อวันที่

8 กันยายน 62, จากเว็บไซต์: www.dop.go.th/download/knowled~e/th1512367202-108

รติมา คชนันท์. (2561). **สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย.** สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 62,

จากเว็บไซต์: https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2561/jul2561-1.pdf

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2561). **สังคมไทยกับการเปลี่ยนแปลงประชากรและครอบครัว.** สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2562, จาก

<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/th/ResearchClusters.aspx?ArticleId=45>

BLT Bangkok. (2561). **ชุมชนนโยบายลดหย่อนภาษีมีลูกช่วยชาติ.** สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2562, จาก

เว็บไซต์: <https://www.bltbangkok.com/article/info/8/598>

voice online. (2562). **ญี่ปุ่นลึงนำเข้าแรงงานต่างประเทศ แก้ปัญหาสังคมสูงวัย.**

สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2562, จากเว็บไซต์: <https://voicetv.co.th/read/P6GliEX33>